

ЈУГОСЛАВА Г. РАКИЋ МЛАДЕНОВИЋ¹
УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

МОНАШКА ИМЕНА У ПОМЕНИКУ МАНАСТИРА ДЕЧАНА (XVI–XX ВЕК)

САЖЕТАК. У раду смо се бавили монашким именима у *Поменику манасџира Дечана*, у ком су записивана имена у периоду од краја XVI до почетка XX века. Имена смо ексцерпирали из рубрика које су предвиђене за упис имена монаха и монахиња, али и из других рубрика у којима су забележена монашка имена. Уз свако име у загради налази се податак о учесталости имена у монашким, али и у мирским круговима, како би се увидела заступљеност и фреквенција монашких имена у народу.

Забележена мушка монашка имена највећим делом припадају оној групи календарских имена која се врло ретко, или уопште не јављају у народу, док су забележена женска монашка имена прилично распрострањена у мирским редовима.

Кључне речи: *Поменик манасџира Дечана*; антропонимија; монашка имена.

¹ jugoslava.rakic@pr.ac.rs

Рад је примљен 10. маја 2021, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 21. децембра 2021.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ О ДЕЧАНСКОМ ПОМЕНИКУ

За потребе овог рада ексцерпирани смо монашка имена у *Поменику манасџира Дечана* (Проскомидија манастира Дечана), који је први од два поменика овог манастира и припада Збирци дечанских рукописа, која, према инвентару који је урадила Мирјана Шакота, садржи 156 књига. *Поменик* је настао у манастиру Високи Дечани у периоду од 1595. до 1938. године. Конзервиран је у Републичком заводу за заштиту културе у Београду.

Поменици, у својој дефиницији, представљају „богослужбене књиге које су писари састављали за потребе чинодејствовања свештеника у олтару цркве пре почетка Божанствене литургије (на светој Проскомидији), када се распоређује евхаристијски хлеб на дискосу, улива вино у свети путир и помињу имена живих и упокојених хришћана“ (ЛССВ, 1999, стр. 551).

Поменик манасџира Дечана има 151 лист, али нису сви испуњени. Стране листова бележили смо са а и б. Имена се наводе по уобичајеној поменичкој формули, са почетком устаљеним код свих поменика: помѣни гѣи дшѣ ракъ свонѣ. Овакав почетак, исто као у свим поменицима, захтева допуну у акузативу једнине, али ово правило на појединим местима није доследно спроведено, па су понегде имена записивана у номинативу једнине.

У рукопису *Поменика* у запису на листу 150б стоји да је *Поменик* настао 1595. године трудом патријарха Јована и проигумана Виктора, а руком писара Димитрија, даскала из Јањева. Последњи запис у *Дечанском поменику* датира из 1938. године.

Допринос анализе имена у *Поменику* огледа се у представљању праве антропонимијске слике на одређеној српској територији у прилично дугом периоду од краја XVI до почетка XX века, управо у периоду турске владавине, ако се зна да је манастир под турском влашћу био од средине XV до почетка XX века. Ономастички подаци често спадају у најстарија и најпоузданија језичка сведочанства о променама и кретањима становништва, а понекад су управо ти подаци једини трагови несталих народа, спомени из времена о коме није остало никаквих писаних трагова, чак ни остатака материјалне културе (Грковић, 1983, стр. 1). Осим тог значаја, може се рећи да се нарочити значај сачуваних старих културних споменика огледа у очувању и сагледавању српске духовности и културе на Косову и Метохији: „Нема никакве дилеме да је књиѣа, и то не обична, профана, већ свѣѣа

књиџа, најбољи параметар за одређивање српских културних жаришта на Косову и Метохији [...]. Упркос уништавању и разношењу рукописних књиџа, остало је доста извора који сведоче какав је био однос српских владара, архијереја и духовника према књиџи и библиотеци“ (Бојовић, 2006, стр. 159).

Према нашим подацима и ексцерпираним материјалу, у *Поменику* је уписано нешто мање од 1.000 различитих имена, којима је именовано нешто више од 6.000 лица. Имена су различитог порекла, пре свега словенског (народна српска имена) и хришћанског порекла (календарска, имена грчког, латинског и хебрејског порекла).² Мањи је број забележених имена преузетих из других језика (турски, мађарски, италијански, а има имена чије порекло није утврђено).³

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О МОНАСИМА И МОНАШТВУ

Монаси⁴ су људи из црквених редова који су својим аскетским животом, одрицањем од земаљских, а уздизањем небеских дарова и основних духовних и моралних начела, доприносили да се Богу приближе не само верници из нижих слојева народа већ из свих друштвених и владајућих слојева. Према речима Његовог Високопреосвештенства Митрополита црногорско-приморског Амфилохија Радовића „монаси су људи подвижници, који се одричу свега пролазнога ради Христа и Царства Небескога, и

² Постоји више различитих подела имена у радовима наших лингвиста који су се бавили поменицима. Код Милице Грковић (1983, стр. 5) „сва имена, укључујући ту патрониме и надимке, прво су распоређена азбучним редом по насељима и разврстана у три категорије: словенска, хришћанска и остала. У групу словенских имена су сврстана она која су сачињена од словенских елемената, без обзира да ли су настала у словенској прадомовини или у јужнословенској заједници. Термин хришћанска имена обухвата календарска имена која су Словени преузели након покрштавања, као један од знакова припадности новој вери. У групи осталих налазе се имена примљена у непосредном контакту Словена и суседних народа и племена, и она која су била недовољно јасна или непозната.“ Јелица Стојановић (2013, стр. 166) у свом раду „Словенска и хришћанска имена у Пивском поменику и Поменику Хоче“ лична имена дели на словенска имена и имена страног порекла, која су углавном црквена (хришћанска, календарска, углавном грчка или примљена преко грчког језика, ретко из латинског).

³ Антропонимијом *Дечанског поменика* бавио се Владимир Поломац (2017), чије истраживање обухвата лична имена световних лица из последње две поменичке рубрике.

труде се да буду вјерни Христу до смрти. [...] Дјевственика је увијек било у Цркви. Они су давали и дају *завјет̄ њослушнос̄ти, дјевс̄твенос̄ти и сиромаш̄тва*. Велики број дјевственика (монаха и монахиња, калуђера и калуђерица), појавио се у IV вијеку, прво на Истоку, а онда по свима крајевима васељене до које је допрло Хришћанство“ (Радовић, 2012, стр. 115). „Примањем монашког чина и одвајањем од световног живота, будући монах облачећи се у ново рухо, уместо старог, узима ново име обично некога од светитеља који ће му убудуће бити узор и заштита. Могло се бирати свако име које се налазило у хришћанском календару, име мученика за Христову веру, име небеске силе или име из *Библије*“ (Грковић, 2017, стр. 251). Према речима Р. Грујића (1932, стр. 239), приликом монашења монаси прекидају везу са светом и своје дотадашње крштено име замењују новим монашким именом, а притом се пази да прво слово монашког имена одговара првом слову претходног крштеног имена: познато како је Стефан Немања приликом монашења добио име *Симеон*, а његова жена Ана је добила монашко име *Анас̄тасија*. Међутим, то вероватно није било правило ког су се морали придржавати, јер је забележено много других случајева у којима се прва слова крштеног и монашког имена не поклапају.⁵ Осим тога, у исто-

⁴ Монах – припадник црквеног реда који живи у манастиру, калуђер (РСЈ, 2007, стр. 727). „Монаштво (грч. *μοναχος*, *самац*, *усамљеник*): начин јеванђелског живота, посвећен молитви, контемплацији и подвигу у потпуном повлачењу од света (одакле и свест о странствовању монаха) и у пуном послушању према духовном оцу Монашки живот је посвећен личном опитовању Светога Духа – кроз послушност, сиромаштво и целомудреност, то јест преко три завета које монах испуњава под упутством свог духовног учитеља. Монашка духовност, иако изгледа као необичан начин живота, не разликује се битно од побожности верујућих. Оно што је на неки начин чини специфичном јесте тај одлучујући и подвижнички напор којим се актуализује благодат крштења кроз стално кајање“ (Брија, 1999, стр. 121).

⁵ Краљ Стефан Првовенчани је у монаштву добио име Симон; Растко Немањић је добио име Сава; Вуканов син је постао је монах Давид; син краља Уроша, Драгутин, добио је монашко име Теоктист; син деспота Бурђа као монах је добио име Герман; цар Јован Урош Палеолог као монах је носио име Јоасаф; кнегиња Милица, жена кнеза Лазара, добила је монашко име Евгенија, а када је примила велику схимну, добила је ново монашко име Еуфросинија; ћерка кнеза Лазара носила је монашко име Марина; супруга цара Душана као малосхимница носила је име Јелисавета, а када је примила велику схимну добила је име Евгенија (Грковић, 2017, стр. 252).

рији су познати случајеви задржавања старог имена: краљица Јелена Анжујска задржала је своје старо име и после монашења, затим жена Стефана Бранковића, Ангелина, такође је задржала своје старо име (Грковић, 2017, стр. 253), зато што су та имена била и светачка, монашка, за разлику од световних Владислав, Милутин итд.

Монашење је представљало посебан подвиг у српском средњовековном друштву, нарочито међу члановима владарских породица. То најбоље приказује податак да је од укупног броја чланова династије Немањића, која је владала више од двеста година и дала највише владара, готово половина приступила чину монашења. Међу члановима династије Немањића познато је најмање једанаест монаха и осам монахиња.⁶ При анализи имена у историјским споменицима монашка имена заслужују подједнако велику пажњу као и владарска и сва остала имена, јер „изузетну групу у Српској православној цркви чине монаси и монахиње“ (Грковић, 2017, стр. 251).

ИМЕНА МОНАХА И МОНАХИЊА У ДЕЧАНСКОМ ПОМЕНИКУ

Имена монаха и монахиња обухватају имена лица из осам рубрика:

- 1) Помѣнь светителемь (3а)
- 2) Помѣнь патріархом (3а–3б)
- 3) Я се помѣнь архієпископом (5а–7б)
- 4) Я се помѣнь мѣтрополѣтом (8а–12б)
- 5) Здѣ помѣнь јеромонахомь игуменомь (13а–38б)
- 6) Здѣ помѣнь монахомь (39а–52б)
- 7) Здѣ помѣнь јеродіаком (65а–66б)
- 8) Здѣ помѣнь монахѣмь (67а–76б)

Црквена лица која припадају поменутиим редовима: светитеља, патријараха, архиепископа, митрополита, јеромонаха, игумана, монаха, јерођаконa и монахиња, као што је познато, морала су претходно приступити чину монашења, када су добијала

⁶ Види табеле 5, 6 и 7 у: „Родословне таблице и грбови српских династија и властеле“ (Мрђеновић и др., 1991, стр. 52–54).

нова монашка имена (о монашким и мирским редовима видети Табелу 1). Стога, у даљем тексту, имена свих лица из ових редова зовемо монашким именима.

	МОНАШКИ РЕД	МИРСКИ РЕД
ЕПИСКОПСКИ ЧИН	Патрихарх	
	Архиепископ	
	Митрополит	
	Епископ	
СВЕШТЕНИЧКИ ЧИН	Архимандрит	Протојереј ставрофор
	Протосинђел	Протојереј
	Игуман	
	Синђел	Протонамесник
	Јеромонах	Јереј
ЂАКОНСКИ ЧИН	Архиђакон	
	Протођакон	Протођакон
	Јерођакон	Ђакон
ЛАИЦИ У ЦРКВИ	Схимонах	Ипођакон
	Монах	Чтец

ТАБЕЛА 1: ЦРКВЕНИ ЧИНОВИ*

* Прир. Михаило Хаџи-Џенић, Светотројичник, бр. 7, година VII на Духове 2009 (доступно на сајту: <http://www.riznicasrpska.net/riznicasrpska/index.php?topic=113>).

Монашка имена забележена у Дечанском ѿменику припадају календарским именима, која су „путем црквеног календара ушла у српски именослов као грчка, хебрејска, латинска, арамејска имена“ (Шћепановић, 1997, стр. 30). Петар Стевановић (2003, стр. 6) дели монашка имена у две групе на основу распрострањености у народу:⁷ прву групу чине сва имена која нису ушла у народну употребу, углавном су ограничена у оквиру цр-

⁷ „Монашка имена су тешко продирала у народ, већина њих је остала у кругу манастира: Артемије, Ираида, Макарија, Мардарије, Митродора, Нектарије, Тавита, Хризостом и многа друга. Једна група хришћанских имена јавља се и међу монасима и међу другим личностима које нису у монаштву. То су календарска имена која су вековима део народног речника имена: Алекса, Василије, Гаврило, Данило, Јован, Коста, Лазар, Никола, Павле, Петар, Сава итд.“ (Грковић, 2017, стр. 253).

квене употребе и везана за примање монашког чина, када се добија ново монашко име; другу групу чине сва имена која су у употреби у народу од најстаријих времена.

Имена монаха и монахиња уписивана су на листовима предвиђеним за њихово помињање. То правило, међутим, није свуда испоштовано. У неким од ових рубрика нису уписивана само имена људи који су припадали том монашком реду, већ су накнадно други писари дописивали и имена са другим звањима. На пример, под категоријом за помен јеромонаха и игумана помињу се архимандрити, монахиња, презвитер и одабаша. Имена монахиња налазимо и у другим рубрикама, али уз њих тада најчешће стоји ознака монахињо. Такође, на многим местима предвиђеним за свештенство, уписивана су и световна словенска мушка и женска имена заједно, нарочито у каснијем периоду.

У прве две рубрике за упис имена из монашких редова – Подѣнь свѣтителецѣ (3а) и Подѣнь патріархом (3а–3б) имена је уписао само главни писар Дечанској ѿменика, Димитрије даскал. У осталим рубрикама, поред главног писара, и други писари су дописивали имена, често световна словенска, али и записе. Од укупног броја листова предвиђених за упис имена из монашких редова, Димитрије даскал је уписао девет.⁸

Уз свако име у загради приказан је и податак о учесталости имена у монашким (скраћено мон.) и у мирским (скраћено мир.) редовима у Дечанском ѿменику.

ИМЕНА МОНАХА

Имена мушких лица у монашким редовима уписивана су листовима од 3а до 3б, затим од 5а до 5б и од 65а до 66б. За упис монашких имена предвиђено је 50 листова, од којих је 16 потпуно празно. Монашким именима у рубрикама за помињање лица из монашких редова припадају сва имена која је уписао Димитрије даскал, затим највећи број хришћанских имена која су дописали други писари. Поједина хришћанска имена која су обич-

⁸ У рубрици ѿ се подѣнь архієпископом (5а–7б) Димитрије даскал је уписао само прву страну; у рубрици ѿ се подѣнь мітрополітом (8а–12б) уписао је прве две; у рубрици 3дѣ подѣнь єромонахомь ієрархенемь (13а–38б) уписао је укупно седам страна, али са прескакањем од треће до десете; у рубрици 3дѣ подѣнь монахомь (39а–52б) уписао је прве две и трећу до половине; у рубрици 3дѣ подѣнь єрдіаком (65а–66б) уписао је само прву страну до половине; у последњој рубрици 3дѣ подѣнь монахѣмь (67а–76б) главни писар је уписао имена до половине треће стране.

но уписана на маргинама, у скупу са словенским именима и уз која стоје уписани прилози, нисмо убројали у монашка имена.

Забележена мушка монашка имена припадају календару хришћанске цркве и деле се на имена Истока и имена Запада, о којима пише Милица Грковић (1983, стр. 91), а у нашој грађи су највећим делом везана за имена светитеља Истока. Календарска имена, поред поделе на Исток–Запад, Милица Грковић (1983, стр. 91) дели и на следеће категорије: а) имена небеских сила; б) старозаветна имена; в) имена Христових ученика и првих следбеника (апостола, еванђелиста и апостолских мужева); г) имена мученика раног хришћанства; д) владарска имена. Имена из свих ових категорија забележена су у грађи *Поменика манасџира Дечана* са мањим или већим бројем понављања. Међутим, овим категоријама нису обухваћена сва забележена имена у *Поменику*. Стога бисмо додали и шесту групу – *осџала хришћанска имена*, у коју смо сврстали сва имена која не припадају ниједној од наведених пет група календарских имена.

*Првој іруїи (имена небеских сила)*⁹ припадају забележена имена: гавџина (мон. 11 / мир. 6), цнџанла (мон. 24 / мир. 30), рафанла (мон. 3).

Друју іруїу чине старозаветна имена која су носили припадници јеврејског народа, а касније су уврштени у хришћанску цркву. Занемарљиво је мањи број старозаветних имена забележених у грађи у односу на забележена новозаветна имена. аврамџа (мон. 3), давнда (мон. 3 / мир. 13), даџина (мон. 11), захарију/захариџа (мон. 7 / мир. 2), нлију (мон. 2 / мир. 54), нсаню (мон. 6), џоакџа (мон. 3), џоана (мон. 20 / мир. 124), џоанла (мон. 2), џоасафа/џоасафа (мон. 4), џоџфа (мон. 18), џакџа (мон. 3 / мир. 32), џоџса/џоџса (мон. 6 / мир. 6).

Трећој іруїи, именима Христових ученика и првих следбеника (апостола, еванђелиста и апостолских мужева), припадају имена која су у *Поменику* веома учестала и чија фреквенција по-

⁹ „Анђели су бестелесни и бесмртни духови, као и наше душе; но Бог их је одбарио узвишенијим моћима и способностима него човека. Њихов ум је савршенији од нашег. Они увек испуњавају вољу Божију, безгрешни су, и благодаћу Божијом толико су утврђени у чињењу добра, да не могу да погреше. [...] Анђели се на иконама представљају у виду лепих младића, што означава њихову духовну лепоту. Крила означавају то да они брзо извршавају вољу Божију“ (Станковић, 2001, стр. 10).

казује да су мање заступљена међу лицима из монашких редова.

андрео (мон. 2 / мир. 19), лазара (мон. 5 / мир. 26), лoуkѡ/лѡkѡ (мон. 1 / мир. 20), ларка (мон. 6 / мир. 79), лaфea (мон. 4 / мир. 13), павла (мон. 7 / мир. 25), петра (мон. 8 / мир. 77), снѡeвнa/снѡeвнa (мон. 30), фoмѡ (мон. 3 / мир. 29), филанпа (мон. 1 / мир. 26).

Четиријoј иpуи (имена хришћанских мученика) припада мањи број имена забележених у *Дечанском иoменику*.

васнѡa (мон. 17 / мир. 4), гeвoрѡa (мон. 10 / мир. 11), днѡнтpнa (мон. 5 / мир. 13), кoзмѡ (мон. 2 / мир. 1), стeфaнa (мон. 18 / мир. 41), фeвдoрa (мон. 7 / мир. 8).

Пeшoј иpуи, према подели Милице Грковић (1983, стр. 91), припадају календарска имена из владарског ономастикона, од којих су међу монашким забележена: константина (мон. 5 / мир. 2), већ поменута лазара (мон. 5 / мир. 26), снѡeвнa/снѡeвнa (мон. 30), стeфaнa (мон. 18 / мир. 41), затим савѡ (мон. 18 / мир. 22).

Шeсѡу иpуи чине остала забележена хришћанска имена.

аkаkѡa (мон. 1), аѡeнтѡa (мон. 2), алeѡнe (номинатив) (мон. 2), ананѡa 6 / ананѡу 5 (мон. 11), андрoннѡa (мон. 1), анфoнѡa (мон. 9 / мир. 1), арсeнѡa (мон. 23 / мир. 2), афанаснa (мон. 11 / мир. 2),

вaвѡлѡ (мон. 1), вaсaрѡнa (мон. 1), вeнeдѡктa (мон. 1), вeнѡaмннa (мон. 2), внкeнтѡa (мон. 2), вѡктoрa (мон. 3), внcарѡнa/внcарѡнa (мон. 10),

гeдeвнa (мон. 1), гeнaдѡa 3 (мон. 1), гeрaсѡмa (мон. 5) / гeрaсѡмa (мон. 3), гpѡгoрѡa (мон. 8),

дaмaскннa (мон. 2), дaмѡaнa (мон. 2), днѡнтpofaнa (мон. 2), днoмѡндѡa (мон. 1), днoннѡa (мон. 17), дoмeнтѡaнa (мон. 1), дoрoфeлa (мон. 1),

eвгeнѡa (мон. 1), eвфѡдѡa (мон. 8), eвстaтѡa (мон. 3), eвстpaтнa (мон. 5), eпѡфaнѡa (мон. 1),

нгнaтѡa (мон. 1), нлaрѡнa/нлaрѡнa (мон. 7), ннoкeнтѡa (мон. 2),

eрeдѡу (мон. 3), eрoфeлa (мон. 3), eфрeмa/ѡeфрeмa (мон. 4),

ѡaннѡkѡa/ѡaннѡkѡa (мон. 8) / ѡaннѡkѡa (мон. 1), ѡaннѡkѡa (мон. 3) / ѡaннѡkѡa (мон. 1),

кѹрнла (мон. 3),

лаврентина (мон. 1), левонтіа (мон. 3), логгїна (мон. 2),

макарїа (мон. 16), маѣнма/макснма (мон. 19 / мир. 3), мардарїа/
мардарнїа (мон. 7), мартирїа (мон. 1), мелетїа (мон. 1), мелентїа
(мон. 1), мллентна (мон. 3), методїа (мон. 4), мннѹ/мннорѹ (мон.
13), мнсанла (мон. 8), мнтрофана (мон. 3),

нафананла (мон. 1), нектарїа/нектарнїа (мон. 3), неѡфнта (мон. 1),
нестора (мон. 3 / мир. 3), ннкандра (мон. 1), ннканора (мон. 4),
ннкѹтѹ/ннкїтѹ (мон. 2), ннкѹфора/нїкѹфора/нїкѹфора (мон. 7),
ннкѡдїма/ннкѡднма (мон. 12), ннкѡна/ннкѡна (мон. 5),

ѡнофрїа (мон. 1),

пансеа/пансеа/панссеа/пансна (мон. 13), партенїа (мон. 2), паѡмнїа/
паѡмннїа (мон. 15), петронїна (мон. 11 / мир. 1), проѡсѡра/проѡсѡра
(мон. 3),

ролана (мон. 5), ромнла (мон. 1), рѡфнма (мон. 2) / рѡкїма (мон. 4),

саватїа (мон. 5), сеѡбїстїана (мон. 1), серафїѡна (мон. 6), сергїа/сергїа
(мон. 2), сїлнвестра/снлнвестра (мон. 5), софронїа (мон. 3 / мир. 1),
спнрдѡна (мон. 5 / мир. 2),

ѡѡдѡсїа/ѡѡдѡсїа (мон. 12), ѡѡктїста (мон. 1), ѡѡфана (мон. 5),
ѡѡфанїа (мон. 1), ѡѡфнла (мон. 2) / ѡѡѡвнла (мон. 1),
ѡѡфїлакта (мон. 1), ѡнцѡѡла (мон. 3),

ѡнрнла (мон. 1),

хрїстофора (мон. 4 / мир. 2).

Међу монашким именима забележена су мушка имена словенског порекла уз која, на неким местима, стоји уписан прилог: столанъ в ѡке воска (28а), мнлованъ полъ пѣшенице (номинатив, 48а), стонка 2 гроша (44б) итд. Забележена су и женска имена, која су накнадно уписана, а која су се, вероватно, случајно нашла овде, или без неког значајног разлога. На пример, име анѡла се помиње уз име *Михајло* као „Михајлова мати“, које се такође помиње на истој страни. На листу 52а стоји да је дарован манастир Високи Дечани без помена имена: „манастиру Високи Дечани“. Ова накнадно уписана имена не припадају монашким именима, али су се, претпостављамо због слободног простора, нашла на странама за помен монаха.

Забележено је укупно 125 мушких имена којима је именовано 675 лица из монашких редова. Од укупног броја, 85 имена је забележено само у монашким, а 40 имена се јавља и у монашким и у мирским редовима.

ИМЕНА МОНАХИЊА

Имена монахиња су уписивана од листа 67а до половине листа до 76б. За помен монахиња предвиђено је 10 листова, од којих су четири потпуно празна. Монашким именима у истоименој рубрици припадају сва имена монахиња која је уписао Димитрије даскал, затим највећи број хришћанских имена која су дописали други писари.

Забележена су следећа имена монахиња:

аннѸ (мон. 4 / мир. 7), ангелію/ангеліѸ/аггелію/анѣлню (мон. 4 / мир. 38), алеѡандрію (мон. 1), анас-фасію (мон. 5),

васнлію (мон. 1), вевронню (мон. 1), воннфантїю (мон. 1),

елѸ/елоу (мон. 2 / мир. 40), еугенню (мон. 4), еленоу/еленѸ/елїбноу (мон. 2 / мир. 14), елсав-фѸ (мон. 16), епраѡїю (мон. 1), ефнїню (мон. 3),

нванѸ (мон. 1 / мир. 6), нсованнѸ (мон. 1), ганїкню (мон. 1), ганнсію (мон. 2), ганнїню (мон. 1),

магдаланнѸ (мон. 3), мадонѸ (мон. 1 / мир. 3), макарію (мон. 1), марню (мон. 3 / мир. 6), марннѸ (мон. 6 / мир. 7), мар-фѸ (мон. 10 / мир. 4), матронѸ (мон. 2),

пеллгїю/пеллїню (мон. 3), планндѸ (мон. 1),

сарѸ (мон. 1 / мир. 1), сімонѸ (мон. 3 / мир. 10), солодню (мон. 1), софронїю (мон. 1), стефанїдѸ (мон. 1),

феклѸ (мон. 1), феоодорѸ (мон. 2 / мир. 7), теодосїю (мон. 2), теофанѸ (мон. 2), фомандѸ (мон. 1),

хрїстннѸ (мон. 3).

На листу 68б помиње се само титула „игуменија“ без личног имена. Забележена су четири женска имена словенског порекла: цетнѸ (69а), разоуїенкоу (72а), сталенкѸ (73а), недѸ (73б). На листовима за помињање монахиња забележена су и 22 мушка имена – осам имена је хришћанског порекла: гюргїа (73б), ювана (72б), костанна (70б), максїма (73б), ннколѸ (69а), петрѸ (номинатив,

71δ), (кнеза) сиџона (72а), стефана (72а); 13 имена је словенског порекла: (кнезъ) богосавъ (номинатив, 72а), боровца (69а), бранка (76δ), внтомира (72а), воукашина (72δ), вѣкъмира (72а), грѣницъ (70δ), дабена (73а), живка (73а), радивоа (69а), станка (69а), стојана (68а, 72δ), стошъ (76δ); забележено је и име оуроша (73а).

На листовима за помен монахиња наша су се женска имена словенског порекла и мушка имена и словенског и хришћанског порекла, сва уписана без реда, ван колоне, на основу чега претпостављамо да су, као и код имена монаха, због слободног простора касније дописивана и световна имена.

Забележено је 40 имена монахиња којима је именовано 106 лица. Од укупног броја, 26 имена се јавља само у монашким, а 14 имена је забележено и у монашким и у мирским редовима.

МОНАШКА ИМЕНА У ДРУГИМ РУБРИКАМА

Монашка имена нису уписивана само у рубрикама за помињање лица из монашких редова, већ и у другим рубрикама, где је уз име обавезно наглашено „монах“, односно „монахиња“. С обзиром на то да је познато како су се људи из владајућих слојева неретко монашили и добијали монашка имена, највише је монашких имена забележено на првим странама *Дечанској йоменика*, међу именима царева и краљева српских земаља, где се помињу ктитор и чланови његове породице: само на листовима 1δ и 2а од 23 имена људи из владајућег слоја *симџона монах* се помиње три пута. Помињу се даље: *иованна монаха*, *февктѣста монаха*, *монаха стефана светаго почившаго*, *анасфасію монахию*, *монахию кралицѣ еленѣ*, *кралицѣ монахию марфѣ*, *царицѣ монахию евдокию*.

ЗАКЉУЧАК На 61 листу за помињање лица из монашких редова, забележено је 165 монашких имена, којима је именовано 780 лица. Од укупног броја, највећи број чине монашка имена која је уписао Димитрије даскал, а извештан број монашких имена дописан је од стране других писара у XVII и XVIII веку. Овим монашким именима припада десет имена која смо забележили у другим рубрикама.

Од укупног броја монашких имена, 111 имена се јавља само у монашким редовима, а 54 имена је забележено и у монашким и у мирским редовима.

Имена монаха већим делом припадају групи имена која нису продирала у народ (нпр. *Рафаило*, *Пајсеј*, *Макарије*, *Теодосије*, *Мој-*

сеј, Симеон, Аврамије, Никодим, Висарион, Теофан, Нектарије, Диомидије, Пахомије, Јосиф, Хрисофор). Међу монашким мушким именима која се јављају у мирским редовима у Дечанском поменику, најчешће су бирања старозаветна, затим имена Христових ученика, апостола и јеванђелиста и имена хришћанских мученика:¹⁰ Андреј, Георгије, Давид, Димитрије, Јаков, Илија, Јован, Лазар, Лука, Максим, Марко, Маџеј, Михајло, Павле, Пејтар, Сава, Стефан, Тома и Филип. То су имена која су „вековима део народног речника имена“ (Грковић, 2017, стр. 253).

Забележена имена монахиња припадају групи имена која су део народног речника од давнина (нпр. Ана, Анђелија, Марина, Теодора, Марџа, Јелисавеџа, Јефимија, Јована, Анастасија, Симона, Василија), али је мали број у Дечанском поменику забележен са фреквенцијом од десет и више потврда: Анђелија, Јела, Јелена и Симона.

На листовима за помињање монаха на неколико места уз монашка имена стоје проепоними:¹¹ васнапа бркића (7δ), антџонне белнграђаниннџ (38а), никџфорџ призренаџ (38а), вџкентџа бџланградскаџа (10а), днднтрне паштровнџџ (21а, 38а), васнапа џрногорскоџа (8δ), савџ џрногорскоџа (9δ), нџџмена данџла дџџанскоџа (4а), данџла дџџанскаџа (13а), монсеа трношскаџа (15а). Према мишљењу Милице Грковић (2017, стр. 253), оваква одредница уз монашко име је обичај који се јавља у новије време, док у средњем веку тај обичај није постојао.

Осим проепонима, на листовима за помињање лица из монашких редова неретко се на маргинама могу наћи имена места и манастира: Милешева (39δ), Девич (40а), Патријаршија (40а), Грачаница (40а), Дечани (40δ), Кучевиште (41а), Призрен (42а), Призренска нахија – село Црно Врање (44а), нахија Метохија –

¹⁰ Календарска имена, поред поделе на Исток–Запад, Милица Грковић (1983, стр. 91) дели и на следеће категорије: а) имена недеских сила; б) старозаветна имена; в) имена Христових ученика и првих следбеника (апостола, еванђелиста и апостолских мужева); г) имена мученика раног хришћанства; д) владарска имена.

¹¹ Други члан именске формуле је могао бити патроним, занимање, порекло, надимак или придев од имена оца. Не може се рећи да су та презимена била са правом функцијом, каква постоје данас, и за таква презимена Милица Грковић (1983, стр. 101) даје термин *џроепоними* – имена из категорије оних која нису права презимена, али су на путу да то постану: „Мањи број џуди је био обележен двоименском ознаком, која се углавном састојала од антропонима и патронима или од антропонима и надимка. Ближа одређивања личности су се постизала на различите начине: помоћу занимања, порекла, телесних особина и очевог имена“.

село Кринчина (44δ), Призрен (47δ), Баковица (48а), манастир Дечани (48а). Ови подаци су важни јер нам казују који су манастири били места подвизавања монаха уписаних у *Дечански ѿ-меник*.

- ЛИТЕРАТУРА
- Бојовић, Д. (2007). Уништавање рукописног књижевног наслеђа и манастирских библиотека на Косову и Метохији. У: З. Аврамовић (ур.), *Друштво и култура Срба Косова и Метохије (159–171)*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Брија, протојерер Ј. (1999). *Речник православне теологије*. Београд: Богословски факултет СПЦ.
- Грковић, М. (1983). *Имена у Дечанским хрисовулама*. Нови Сад: Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета.
- Грковић, М. (2017). *Лична имена у српском народу*. Нови Сад: Прометеј.
- Грујић, Р. (1932). Промена имена при монашењу код средњовековних Срба. *Гласник скойској научној друштва*, 11, 239–240.
- ЛССВ. (1999). *Лексикон српској средњеј века*. Прир. С. Ђирковић и Р. Михаљчић. Београд: Knowledge.
- Мрђеновић, Д., Спасић, Д., Палавестра, А. (1991). *Родословне таблице и родови српских династија и власиеле*. Београд: Бата.
- Поломац, В. (2017). Из антропонимије Дечанског поменика (XVI век). *Наслеђе*, 14 (38), 111–123.
- Радовић, А. (2012). *Нема љеише вјере од хришћанске*. Цетиње: Манастир Острог – Светигора.
- РСЈ. (2007). *Речник српској језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Стевановић, П. (2003). *Ономасикон – етимологија са тумачењем имена православних светишеља*. Београд: Орфелин.
- Стојановић, Ј. (2013). Словенска и хришћанска имена у Пивском поменику и Поменику Хоче. *Митолошки зборник*, 29, 163–193.
- Шћепановић, М. (1997). *Именослов ваљевске Пеинице*. Београд–Ваљево: Институт за српски језик САНУ.

JUGOSLAVA G. RAKIĆ MLADENović
UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE

SUMMARY

MONASTIC NAMES IN THE DIPTYCH
OF THE DEČANI MONASTERY (XVI – XX)

In this paper we dealt with monastic names in The Diptych of the Dečani Monastery, which records names from the end of the 16th to the beginning of the 20th century. We excerpted the names from the sections that are provided for entering the names of monks and nuns, as well as from other sections in which the names of monks are written. All recorded monastic names are analysed from the etymological and semantic aspect and from the aspect of their formation, and next to each name in brackets we provided the information of how frequent it was among the monks and nuns.

The recorded male monastic names mostly belong to the group of calendar ones that appear very rarely, or do not appear among the people at all. Monastic female names are mostly names that are quite common among the people.

KEYWORDS: The Diptych of the Dečani Monastery; anthroponymy; names of monks.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).